

Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungi protokoll nr 94

Eesti, videosilla vahendusel

Esmaspäev, 28. september 2020

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Tõnis Mölder (esimees)

Protokollija: Terle Kask (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Urmas Espenberg, Hele Everaus, Liina Kersna, Helmen Kütt, Signe Riisalo, Priit Sibul, Marika Tuus-Laul, Viktor Vassiljev

Komisjoni ametnikud: Tiina Runthal (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helgi Kundla (nõunik), Heidi Barot (nõunik)

Kutsutud: Õiguskantsleri Kantslei sotsiaalsete õiguste osakonna juhataja Kärt Muller, Sotsiaalministeeriumi tööhõive osakonna töötushüvitiste ja tööturutoetuste juht Kadi Kanarbik (2. päevakorrapunkt); Sotsiaalministeeriumi terviseala asekanstler Maris Jesse (3. ja 4. päevakorrapunkt); Välisministeeriumi Euroopa küsimuste asekanstler Märk Volmer ja Euroopa osakonna nõunik Piret Nõmmela (3. päevakorrapunkt); pöördumise algataja esindajad Olev-Andres Tinn ja Aleksander Laane, Sotsiaalministeeriumi tervisesüsteemi arendamise osakonna nõunik Ingrid Ots-Vaik (4. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Õiguskantsleri märgukirja „Ettevõtlushkonto kasutaja õigus saada põhitöö kaotamisel töötuskindlustushüvitist“ arutelu
3. Euroopa Liidu asjade komisjonile arvamuse andmine dokumendile „Eesti seisukohad nõukogu soovitusel, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi vaba liikumise piiramisele COVID-19 pandeemia reageerimisel, eelnõu kohta - COM(2020) 499“
4. Kollektiivse pöördumise „Seadustame Eestis eutanaasia“ arutelu
5. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu sotsiaalkomisjoni nädala (28.09.2020-04.10.2020) töökava.

Komisjoni istung esmaspäev, 28.09.2020 kell 11.10

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Õiguskantsleri märgukirja "Ettevõtlushkonto kasutaja õigus saada põhitöö kaotamisel töötuskindlustushüvitist" arutelu
3. Euroopa Liidu asjade komisjonile arvamuse andmine dokumendile Eesti seisukohad nõukogu soovitusel, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi vaba liikumise piiramisele

COVID-19 pandeemia reageerimisel, eelnõu kohta - COM(2020) 499"

4. Kollektiivse pöördumise "Seadustame Eestis eutanaasia" arutelu

5. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 29.09.2020 kell 14.00

1. Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030 arutelu

2. Info ja muud küsimused

Helmen Kütt tegi ettepaneku täiendada nädala töökava ja lisada päevakorda psühhiaatrilise abi seaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu (115 SE) ettevalmistamine teiseks lugemiseks.

Tõnis Mölder pani esitatud ettepaneku hääletusele.

Ettepaneku poolt hääletas 4 komisjoni liiget: Hele Everaus, Liina Kersna, Helmen Kütt ja Signe Riisalo. Ettepaneku vastu hääletas 5 komisjoni liiget: Urmas Espenberg, Tõnis Mölder, Priit Sibul, Marika Tuus-Laul, Viktor Vassiljev. Ettepanek ei leidnud toetust.

Liina Kersna tegi ettepaneku arutada 2021. aasta sotsiaalvaldkonna riigieelarvet.

Tõnis Mölder märkis, et 2021. aasta sotsiaalvaldkonna riigieelarve tutvustamine on planeeritud oktoobrikuu esimesele istunginädalale.

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Urmas Espenberg, Hele Everaus, Liina Kersna, Helmen Kütt, Tõnis Mölder, Signe Riisalo, Priit Sibul, Marika Tuus-Laul, Viktor Vassiljev).

2. Õiguskantsleri märgukirja „Ettevõtluskonto kasutaja õigus saada põhitöö kaotamisel töötuskindlustushüvitist“ arutelu

Kärt Muller märkis, et õiguskantsleri poole pöördus isik, kes juhtis tähelepanu töötuskindlustuse seadusele, mille kohaselt ei saa oma põhitöö kaotanud inimene taotleda töötuskindlustushüvitist, kui tal on ettevõtluskonto. Ta selgitas, et Riigikohus on juba tunnistanud sarnase regulatsiooni nn juhatuse liikmete töötuskindlustuse asjas põhiseadusvastaseks. Riigikohus leidis, et kindlustatud riskiks ei ole mitte töise tegevuse, vaid töise sissetuleku kaotamine. Seetõttu ei saa hüvitise maksmist välistada ainuüksi põhjusel, et isikul on olemas tõine tegevus.

Ettevõtluskonto loomise eesmärk oli soosida mikroettevõtlust ja seeläbi parandada mikroettevõtjate maksukohustuse täitmist. Konto loomine ja sulgemine ei ole keeruline või kulukas, kuid küsimus on selles, et kui isik on kord juba pidanud kindlustushüvitise saamiseks ettevõtluskontost loobuma, siis ei ole ta tõenäoliselt hiljem enam motiveeritud seda uuest kasutama ja selle kaudu riigile makse tasuma. Seda enam, et ettevõtluskonto kasutamise kohta on riigil väga hea ülevaade. Samuti on alates käesoleva aasta 1. septembrist lubatud teha nn tööampse. Töötutel on seda lubatud teha muuhulgas põhjusel, et nad ei langeks töötuna vaesusesse. Seega on töötutel võimalik edaspidi tööd otsides samal ajal ka tööga veidi tulu teenida. Siit tekib küsimus, millega on õigustatud see, et ettevõtluskonto kasutaja on jäetud ilma õigusest saada töötuskindlustushüvitist pelgalt ettevõtluskonto omamise tõttu. Samuti jääb selgusetuks, miks ei võiks oma põhilise sissetulekuallika kaotanud inimesel, kellel on ettevõtluskonto, olla samamoodi võimalus saada töötuskindlustushüvitist ja tööotsingute ajal väikeses mahus ettevõtluskonto kaudu tegutseda. Õiguskantsler palub oma kirjas kaaluda komisjonil seaduse muutmise eelnõu algatamist või kui komisjon leiab, et seadus on põhiseaduspärane, siis seda põhjendada.

Kadi Kanarbik märkis, et väljatöötamiskavatsus, mis puudutas kogu töötuskindlustussüsteemi muutmist, saadeti kevadel arvamuse avaldamiseks. Muudatused, mis puudutavad nt asendumäära ja lühiajalist töötamist töötuse perioodil, on Riigikogu juba vastu võtnud ning nüüd liigutakse edasi järgmiste teemadega. Üheks suureks teemaplokiks on iseendale tööandjaks olijate töötuskindlustussüsteemiga hõlmamine, nn traditsiooniline töötamine töölepingu ja VÕS alusel vs ettevõtluse kaudu tööampsude võimaldamine. Küsimus puudutab nii ettevõtluskonto, füüsilisest isikust ettevõtjaid kui äriühingu juhtimis- või kontrollorgani liikmeid. Ta selgitas, et iseendale tööandjate kindlustamine on alati seotud erinevate moraalariskidega, kuna nende töötus on oma olemuselt vabatahtlik. Praeguseks on välja töötatud erinevad alternatiivid, millised võiksid olla kindlustustingimused ning kuidas iseendale tööandjaid kindlustussüsteemi tuua. Sotsiaalpartneritega ei ole selles osas veel kokkulepet, kuid nendega on plaanis kohtuda järgmisel nädalal, et arutada erinevate alternatiivide üle. Kui erinevad sihtgrupid otsustatakse hõlmata töötuskindlustussüsteemi, siis toob see automaatselt kaasa ka töötuna arvelevõtmise tingimuste üle vaatamise ehk siis peaks muutuma nende kõigi kolme sihtrühma töötuna arvelevõtmise tingimused. Ta lisas, et mis puudutab tööampsude tegemist, siis eelnõu koostamisel jäi ettevõtluskonto teadlikult välja, kuivõrd välja jäi ka võimalus tegeleda ettevõtlusega. Tööampsude osas toimub järeelhindamine ning seda teemat (kas on tekkinud maksustamise või kuritarvitamise probleeme, millistes valdkondades tööampse tehakse jne) analüüsitakse.

Tõnis Mölder küsis, millal on plaanis eelnõu Riigikogule esitada?

Kadi Kanarbik vastas, et see sõltub sellest, millised saavad olema kokkulepped järgmisel nädalal. Esmane ajahinnang oli, et eelnõu saab valmis sellel aastal ning kooskõlastamisele saadetakse see käesoleva aasta lõpus või järgmise aasta alguses.

Helmen Kütt küsis, mida peaksid need inimesed tegema, kellel on põhitöö ja kes on avanud ettevõtluskonto? Kas neid on sellest teavitatud, et nad ei saa ettevõtluskonto omamisel töötuskindlustushüvitist taotleda, kui nad põhitöö kaotavad?

Kadi Kanarbik vastas, et kehtiva seaduse kohaselt tuleks töötuskindlustushüvitise saamiseks ettevõtluskonto sulgeda. Ta selgitas, et konto sulgemine ei ole aeganõudev ja ei too kaasa lisakulu. Samuti ei takista miski hiljem uuesti kontot avamast. See on sama lihtne nagu arvelduskonto avamine.

Signe Riisalo arvas, et ettevõtluskonto sulgemise soovitus ei ole inimeste seisukohalt mõistlik. Ta märkis, et kui inimene on kaotanud põhitöö ja tal on näiteks 100 euro suurune sissetulek läbi ettevõtluskonto, ei peaks ta ettevõtluskonto sulgema põhitöö kaotamise tõttu. Riik peab saavutama isikute võimalikult madala koormamise ebavajalike toimingutega. Samal ajal saaks riik ise teha toiminguid, mis sellises olukorras lahendust pakuvad. Ta lisas, et järjest enam töötatakse erinevate tööandjate juures, erinevate töövormide ja lepingutega ning paindlikkus regulatsioonides ongi asja eesmärk. Et inimesed saaksid väljakujunenud praktikad, mis enam ja enam tööturul levib, viljeleda ja oma sissetulekuid pere heaks suurendada. Praegune regulatsioon on selleks selgelt takistav, mistõttu tekib küsimus, kas paindlikkus tööturul ja erinevate töövõtjate juures töötamine on prioriteet või mitte.

Kadi Kanarbik selgitas, et absoluutse töötuse nõue kehtib Eestis kõigile. Ta nõustus, et paindlikkus on oluline, kuid alati tuleb seejuures hinnata ka riske ja võimalusi.

Tõnis Mölder küsis, kui palju on neid, kellel on ettevõtluskonto?

Kadi Kanarbik vastas, et loodud on ligikaudu 1700 ettevõtluskonto LHV-s, kes pakub ainukese pangana Eestis nimetatud teenust.

Kärt Muller juhtis tähelepanu, et seadus ei seo töötuna arvelevõtmist tingimusega, et ettevõtluskonto ei ole aktiivses kasutuses ning seetõttu jääb inimene

töotuskindlustushüvitisest ilma juba ainuüksi seetõttu, et tal on ettevõtluskonto. See, kas sinna laekub tulu või mitte, ei ole olemuslikult tähtis. Teisalt, kui kontole laekub tulu, siis saab riik sellest kohe teada ja riigil on oluliselt lihtsam sellele reageerida kui näiteks nende inimeste puhul, kelle kohta ei ole teada, et nad tegelikult millegagi tegelevad.

Tõnis Mölder märkis lõpetuseks, et tegemist on olulise teemaga ning õiguskantsleri esindaja poolt välja toodud kitsaskoht, et ainuüksi ettevõtluskonto omamise tõttu jääb inimene töotuskindlustushüvitisest ilma, vajab lahendust. Ta lisas, et kui Sotsiaalministeerium on valmis esitama eelnõu, mis nimetatud olukorra kõigile sobivalt lahendaks, on Riigikogu omalt poolt valmis, et seda eri huvigruppidega suheldes kiiresti menetleda. Ta palus ministeeriumil anda komisjonile kirjalikult tagasisidet sotsiaalpartneritega kohtumise järgselt ning edasistest plaanidest õigusakti eelnõu väljatöötamisega seonduvalt.

3. Euroopa Liidu asjade komisjonile arvamuse andmine dokumendile „Eesti seisukohad nõukogu soovitusel, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi vaba liikumise piiramisele COVID-19 pandeemia reageerimisel, eelnõu kohta - COM(2020) 499“

Komisjon arutas Eesti seisukohti nõukogu soovitusel, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi vaba liikumise piiramisele COVID-19 pandeemia reageerimisel, eelnõu kohta. Eesti seisukohti tutvustasid Sotsiaalministeeriumi terviseala asekancler Maris Jesse, Välisministeeriumi Euroopa küsimuste asekancler Märt Volmer ja Euroopa osakonna nõunik Piret Nõmmela. Kuulanud ära Sotsiaalministeeriumi ja Välisministeeriumi esindajate ettekanded, esitasid komisjoni liikmed täiendavaid küsimusi.

Signe Riisalo küsis, millised on Eesti eri seisukohad võrreldes Euroopa Liidu poolt pakutud ettepanekutega?

Maris Jesse vastas, et Eesti seisukohad on praegu sellised, et toetatakse ühtsemat lähenemist. Liikmesriigile võiks jääda paindlikkus otsustada, kas piirangumeetmeid rakendatakse regiooni või riigi tasandil. Künnete regionaalne kohaldamine võiks olla iga liikmesriigi otsustada.

Urmas Espenberg küsis, miks Eesti seisukohtades ei ole fikseeritud numbrilisi kriteeriume liikmesriikide vaheliste ühtse künnise osas 14 päeva kumulatiivse COVID-19 juhtumite suhtarvu 100 000 elaniku kohta?

Maris Jesse vastas, et läbirääkimisi on alustatud muude tehniliste küsimustega (nt meetmed ja testide vastastikune tunnustamine) ning numbrite juurde tullakse varsti tagasi. Kogutud on esimesed tunnetused, aga oodatakse ka seda, kas Euroopas diagnoositute arvu kiire kasv pidurdub või stabiliseerub selliselt, et saaks fikseerida, et see on tase, mille juures ollakse valmis piiriülese liikumise riske aktsepteerima ja millised oleksid täiendavad meetmed, mida kasutada, kui nakatumine on suurem.

Signe Riisalo märkis, et Eesti seisukohtades ei ole fikseeritud konkreetseid numbrilisi eesmärgi ning tegi ettepaneku avaldada toetust EL ühistele liikumisvabadust kaitsvale eesmärgile ja kolmele kriteeriumile, kuid mitte numbrilistele kriteeriumide väärtustele, kuna viimane ei ole teada.

Otsustati:

3.1. Toetada Eesti seisukohti nõukogu soovitusel, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi vaba liikumise piiramisele COVID-19 pandeemia reageerimisel, eelnõu kohta COM(2020)499 (konsensus: Urmas Espenberg, Hele Everaus, Liina Kersna, Helmen Kütt, Tõnis Mölder, Signe Riisalo, Priit Sibul, Marika Tuus-Laul, Viktor Vassiljev).

4. Kollektiivse pöördumise „Seadustame Eestis eutanaasia“ arutelu

Tõnis Mölder märkis, et kollektiivne pöördumine esitati Riigikogule 2020. aasta 18. mail. Kollektiivsele pöördumisele on lisatud 2246 kontrollitud allkirja. Riigikogu juhatus võttis kollektiivse pöördumise menetlusse 2020. aasta 16. juunil ning edastas selle menetlemiseks sotsiaalkomisjonile. Ta selgitas, et komisjon peab pöördumises toodud ettepaneku suhtes kujundama oma seisukoha. Komisjonil on õigus pöördumises tehtud ettepanekut kas osaliselt või täielikult toetada või see tagasi lükata.

Olev-Andres Tinn tutvustas Riigikogule esitatud kollektiivset pöördumist „Seadustame Eestis eutanaasia“. Ta märkis, et pöördumises tehakse ettepanek seadustada eutanaasia, mis lähtub inimese tahteavaldusest. Muuhulgas tõi ta välja, et eristada tuleb erinevaid eutanaasiavorme. Passiivne eutanaasia on eutanaasiavorm, kus loobutakse piinarikka elu kunstlikust pikendamisest, pakkudes vajaduse korral valuravi. Aktiivne eutanaasia tähendab elu lõpetavate ja valutustavate ainete andmist või võimaldamist meedikute poolt – samuti patsiendi selgel, dokumenteeritud ja reeglitele vastaval soovil. Ta viitas J. Paberiti juhtumile ning märkis, et inimestel peaks olema võimalus surra väärikalt oma kodumaal, selleks ei peaks reisima välismaale. Lisaks juhtis ta tähelepanu sellele, et ühiskonna suhtumine erinevatesse eutanaasiavormidesse on erinev ning pidas oluliseks, et eutanaasiast rääkides tuuakse välja, millisest vormist täpsemalt räägitakse. Ta märkis, et võib-olla tuleks ka igat eutanaasiavormi eraldi arutada või peaksid need tulevases õigusaktis olema välja toodud. Lõpetuseks tõi ta välja, et eutanaasia kui halastus peaks olema Eestis igal juhul lubatud. See puudutaks eelkõige inimesi, kes on raskelt ja pöördumatult haiged, kelle haigusel ei ole ravi. Õigus elada, ei tähenda, et on kohustus elada.

Aleksander Laane lisas, et Eesti on ammu valmis, et eutanaasia seadustamise osas edasi liikuda. Eutanaasia teemadel on arutatud erinevatel aegadel ja erinevates töörühmades väga palju, kuid mingisugust edasiliikumist seadusandlikul tasandil ei ole seni toimunud. Ta märkis, et inimeste eest ei saa ära otsustada, kui palju keegi jaksab kannatust kanda. Samuti ei saa võtta vastutust, et kellegi elu pikendatakse vastu tema tahtmist olukorras, kus ta ise ei saa selle üle enam otsustada. See on ebaeetiline, ebainimlik ja ei ole mitte kuidagi humanne.

Aleksander Laane märkis, et tegemist on selgelt väga isikliku ja raske otsusega. Riikides, kus eutanaasia on lubatud, on ka teatud eeldused selle tegemiseks. Nendeks on inimese enda tahe ja eeldus, et inimese mõistus on otsuse tegemisel piisavalt selge (nt ei ole tal depressiooni, mis võib kallutada teda negatiivsete otsuste tegemisele). Tema tervislik seisund on pöördumatu, lootusetu või ta on eelnevalt avaldanud soovi, et teda ei elustataks või ravitaks. Ühiskondlik kontroll saavutatakse sellega, et need otsused tehakse eelnevalt ning riigiorganeid, sugulasi ja omakseid teavitatakse sellest. Ta rõhutas, et kindlasti peab see olema inimese enda selge otsus.

Lisaks tõi Aleksander Laane välja, et passiivse eutanaasia õigus ja ka selline ühiskondlik kokkulepe, et sellele vaadatakse n-ö läbi sõrmede, on suhteliselt levinud. Seda võib öelda näiteks Soome kohta, kus elustamiskeeld on väga levinud. Kõige tuntum aktiivse eutanaasia maa on Šveits, kus sellel on pikk ajalugu. Šveitsis on see legaalne olnud juba aastast 1943, kuid ka seal on omad tingimused eutanaasia tegemiseks. Eelkõige see, et abistaja teeb seda altruistlikel kaalutlustel. Vastasel juhul, kui seda tehakse muudel eesmärkidel, kui inimese aitamine, on see endiselt kriminaalkuritegu. Vähem on teada, et selle sajandi algusest on aktiivne eutanaasia patsiendi teadlikul soovil ning kindlatel tingimustel lubatud ka Belgias ja Hollandis. Mõlemas riigis on eraldi range kord ka laste eutanaasia jaoks. Lisaks on abistatud enesetapp erinevatel tingimustel lubatud Luksemburgis, mitmetes USA osariikides, Saksamaal ning ilmselt ka Austraalias, Hispaanias, Uus-Meremaal ja veel paljudes teistes riikides saab eutanaasia lähiajal seadustatud. Lõpetuseks märkis Laane, et Erakonna Eestimaa Rohelised seisukoht lähtub inimväärikusest ja humaansusest.

Maris Jesse lausus, et mõistetavalt on tegemist ülimalt keerulise ja tundliku teemaga. 2010. ja 2011. aastal käisid koos mitmed erinevad töörühmad, kuid seadusandlikke muudatusi sellele ei järgnenud, mis näitab omakorda selle teema detailide paikapaneke keerulisust. Eelmisel aastal tellis Sotsiaalministeerium uuringu, mis sisaldas küsimust, milline on inimeste suhtumine eutanaasiasse. Ülekaalukas enamik vastanutest leidis, et raske ravimatu haiguse korral võiks eutanaasia olla mõeldav. Asekantsler lisas, et hiljuti Arstide Liidus toimunud arutelul toodi välja väga selgelt ka teine pool. Ei piisa vaid inimese soovist, vaid õigus eutanaasiale (aktiivse eutanaasia võtmes) tähendab tegelikult ka kellegi kohustust see läbi viia ja eutanaasia protseduuri läbiviimiseks ei ole Eesti arstikond veel valmis. Mistõttu on nendest kolmest erineva ulatusega käsitlusest valitud praegu edasimineku eelkõige teemal tulevikujuhiste andmine, mida inimene saab oma edasise ravi kohta jätta. Tulevikujuhiste töögrupil on plaanis koguneda juba oktoobrikuus. Seadusandlike muudatusi otseselt vaja ei ole, vaid kokku tuleb leppida protseduuris (kuidas seda vormistatakse ning kus need peaksid olema ravi teostavatele arstidele ja lähedastele kättesaadavad). Aktiivse eutanaasia küsimust Sotsiaalministeerium käesoleval ajahetkel avalikule arutelule ei paneks. Pigem tuleks minna edasi esimeste sammudega ehk suurema selguse loomisega tulevikujuhiste osas. Asekantsler kiitis Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonna värskest valminud analüüsi “Eutanaasia seadustamine Euroopa riikides”.

Marika Tuus-Laul märkis, et teda teeb ettevaatlikuks just see, et praegu on vaid loetud riikides eutanaasia lubatud. Passiivne eutanaasia on mõnes mõttes Eestis lubatud, kui arstide konsiilium jõuab ühisele otsusele, et loobutakse kunstlikust elu pikendamisest. Ta küsis, kas ei kardeta seda, et inimene jõuab sellele otsusele lõpuks ikkagi kellegi mõjul ja ta on sunnitud seda ütleva?

Aleksander Laane vastas, et see on üsna levinud mõtteviis ja täiesti loomulik, et sedasi mõeldakse. Neid riike ei ole sugugi vähe, kus üks või teine eutanaasiavorm on lubatud. Ta juhtis tähelepanu sellele, et riigid, kus eutanaasia erinevad vormid on lubatud, on kõik väga tugeva tervishoiusüsteemiga. Seal on kõik võimalused valu ära võtmiseks, elu pikendamiseks jne, aga ometi otsustavad inimesed eutanaasia kasuks. Põhjus on selles, et inimese elu lõpeb lihtsalt mingil hetkel ära, ta ei jaksa seda koormat kanda. Ka valuravi ei ole lõputute võimalustega. Ta selgitas, et otsuse tegemine ja kirjapanemine ei ole tegelikult kuigi lihtne protseduur. Kui seda tehakse notari juures, arstide heakskiidul ja tunnistajate juuresolekul, kes ei ole sugulased, vaid sõltumatu osapool, siis selline surve avaldamise argument kaob ära. Neid inimesi, kes otsustavad eutanaasia kasuks, ei ole palju, aga neile on vaja lahendust.

Olev-Andres Tinn lisas, et paljudes riikides on inimestel võimalus teha isiklik tahteavaldus. Seda saab teha siis, kui inimene on täiesti terve ning aastate jooksul tuleb tahteavaldust uuesti kinnitada. Ta pidas oluliseks, et inimene saaks ise oma elu ja surma üle otsustada. Teatud tingimustel peab inimestel olema lubatud lahkuda tsiviliseeritult ning ükski Eesti riigi kodanik ei peaks surmaturistina kuhugi teise riiki reisima. On väga oluline, et arstideni jõuaksid inimeste soovid, mis tihtipeale jäävad täna tähelepanuta. Ta juhtis tähelepanu, et Eestis tehakse 200 enesetappu aastas. Kas ei ole mõeldud sellele, et võib-olla juhtub neid ka seetõttu, et eutanaasia ei ole seadustatud.

Tõnis Mölder küsis, milline on Eestis patsienditestamendi praktika, kuidas on praegu sellised olukorrad lahendatud ning mis on testamendi kitsaskohad?

Ingrid Ots-Vaik vastas, et praegu ei ole võimalik tervise infosüsteemis tahteavaldust registreerida, küll aga on soovitatud anda juhised oma lähedastele. Ka mitmes haiglas on võimalik nt operatsioonile või mõnele muule protseduurile minnes oma soovidest teada anda, mis registreeritakse sealsetes infosüsteemides. Praegu saab tervise infosüsteemis teha tahteavaldust elundidoonorluse ja vereülekande lubamise või keelamise kohta. Tulevikus ollakse valmis veel etteantavaid tahteavaldusi tervise infosüsteemi arendama.

Sotsiaalministeeriumi esindaja lisas, et tulevikujuhiste töörühm hakkab arutlema selle üle, kuidas praktilises elus võlaõigusseaduses ettenähtud võimalusi paremini realiseerida. Ehk millises situatsioonis saab patsient oma tahet avaldada, kuidas see vormistatakse ja kuidas saab see kiiremini tervishoiutöötajale kättesaadavaks. Teisalt arutleb tulevikujuhiste töörühm ka selle üle, mis on arsti õigused ja kohustused selles situatsioonis. Üsna tihti tuleb praktikas ette ka selliseid olukordi, kus otsustusvõimetus seisundis oleva patsiendi lähedased jäävad eriarvamusele patsiendi endaga või vaieldakse selle üle, mis oli patsiendi tegelik soov. Praegu keskendutakse eelkõige sellele, et võlaõigusseaduses ettenähtud võimalused saaksid paremini rakendatud. Sotsiaalministeeriumi esindaja pidas oluliseks mitte unustada, et kellegi õigus on alati kellegi kohustus.

Hele Everaus lausus, et tulevikujuhiste andmist on võimaldatud Ameerikas alatest 1968. aastast ning seda ennekõike selleks, et oleks teada inimese otsus, kui ta ei ole ise enam võimeline seda edasi andma. Hoolimata sellest, et selline võimalus on loodud, kasutatakse seda endiselt väga vähe (maksimaalselt 10%). Ta lisas, et kui eelnevalt mainiti Belgia ja Hollandi, siis nende maade kogemus on väga pikk ning täna saab lugeda juba analüüsi selle kohta, mis selle tee läbimine on siiani toonud. Näiteks võivad eutanaasiat nõuda üle 70-aastased inimesed, kes ei ole isegi parandamatult haiged, vaid on lihtsalt elust väsinud. Samuti on kohe varsti eutanaasia lubatud lastele, ilma vanemate nõusolekuta. Ta märkis, et inimesed on tegelikult väga kriitilised ja hirmul, eriti teatud vanusegrupp, sest neile tundub, et kui nad on teatud vanuses ja hakkavad tervishoiukulusid liigselt tõstma, siis oodataksegi neilt, et nad soovivad eutanaasiat. Sageli öeldakse ka, et eutanaasia seadustamise poolt on noored ja terved inimesed, kes kergekäeliselt annavad jah sõna ja allkirja sellele, mida nad tegelikult ei tea.

Hele Everaus tõi lisaks välja, et on arstina olnud raskete ja üliraskete haigete käekäigu juures ja nendega väga palju suhelnud, kuni surivoodi viimaste tundideni. Mitte ükski neist ei ole küsinud eutanaasiat. Ta märkis, et ei eita, et neid keerulisi situatsioone ei oleks, aga kui inimesed tunnevad, et nad ei ole kellegi ees ega tüliks, siis ei ole eutanaasia selline asi, millele keegi kergekäeliselt mõtleb. Ta avaldas heameelt Sotsiaalministeeriumi plaanide üle tulevikujuhiste osas, et inimesed saaksid soovi korral oma tahet avaldada.

Urmas Espenberg tänas teema tõstatamise eest ning märkis, et tegemist on väga sügava filosoofilise ja eetilise küsimusega. Eutanaasia võimaldamise suhtes on EKRE skeptiline. Kaaluda võiks patsienditestamenti.

Aleksander Laane märkis, et eutanaasia küsimusega kaasneb palju legende ja loomulikult ei küsi patsiendid arstilt eutanaasiat, sest nad teavad, et seda võimalust ei ole. Ta lisas, et kindlasti on paljudel tuttavaid või teatakse inimesi, kes on teinud enesetapu selle kohutava lõpu kartuses. Paljud enesetapud näevad tõenäoliselt välja autoavarii moodi. Kindlasti ei tohiks selle küsimuse arutelu taaskord määramatusse tulevikku lükata. Tegemist ei ole ainuüksi eutanaasia teemaga, vaid küsimusega inimese õigusest elule ja surmale. Ta märkis, et ei ole kindel, et Sotsiaalministeeriumi valitud tee viib kuidagi sellele lahendusele palju lähemale, sest tegemist on jälle väga pikkade aruteludega. Samuti ei mõista ta, miks peaks kogu arutatav temaatika olema võlaõigusseaduses.

Tõnis Mölder tänas rahvaalgatuse esindajaid ning andis teada, et komisjonil tuleb kujundada oma seisukoht kollektiivse pöördumise osas hiljemalt 6 kuu jooksul arvates pöördumise menetlemise võtmisest, s.o 2020. aasta 16. detsembriks.

5. Info ja muud küsimused

Päevakorrapunkti ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Tõnis Mölder
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Terle Kask
protokollija